ויחי ב

א. די ברכה וואָס יעקב אבינו האָט געבענטשט בנימין'ען (בפרשתנו[1]) איז: בנימין זאב יטרף בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל.

רש"י איז מפרש „בנימין זאב יטרף" — „זאב הוא אשר יטרף, נבא על שיהיו עתידין להיות חטפנין וחטפתם לכם איש אשתו[2] בפלגש בגבעה, ונבא על שאול שיהי' נוצח באויביו סביב שנאמר[3] ושאול לכד המלוכה וילחם[4] במואב ובאדום וגו' ובכל אשר יפנה ירשיע".

דאָרף מען פֿאַרשטיין:

א) דאָ רעדט זיך דאָך וועגן ברכת יעקב אבינו צו בנימין (און ווי רש"י אַליין זאָגט וויטער[5] אז דאָס וואָס „נתן . . לבנימין חטיפתו של זאב" איז אַ ברכה). איז תמוה[6]: ווי פאָסט צו זאָגן, אַז די ברכה צו בנימין'ען זאָל באַשטיין אין דעם „שיהיו עתידין להיות חטפנין וחטפתם לכם איש אשתו בפלגש בגבעה"?!

נוסף לזה וואָס די עצם זאַך פון „חטיפה" (אַוועקכאַפּן עפּעס פון אַ צווייטן) איז ניט קיין דבר רצוי וטוב[7] (ובפרט אין דעם ענין — „וחטפתם לכם איש אשתו", וואָס ע"פ תורה מוז זיין „כי[8] יקח איש אשה" — מדעתה[9], און (זיכער) ניט[10] באופן של חטיפה[11]) — איז אויך די סיבה וואָס האָט דערפירט צו „וחטפתם לכם איש אשתו" געווען אַ מאורע (פלגש בגבעה) וואָס איז היפך בתכלית פון מעשים טובים!

ב) ברוב המכריע פון די פסוקים וועל־כע רש"י ברענגט לרא"ז בפי' עה"ת זאָגט ער ניט בא וועלכער געלעגנהייט זיי זיי־נען געזאָגט געווארן; ובענינו: רש"י האָט געקענט זיך באַגנוגענען מיט'ן זאָגן „עתידין להיות חטפנין וחטפתם לכם איש אשתו" — ער איז אַבער מוסיף ומדגיש[12] (אַז דאָס איז געווען „בפלגש בגבעה"?

ג) הוספת והדגשת ענין וועלכער איז היפך הטוב והברכה.

ד) רש"י דאָ גופא איז גלייך ממשיך „ונבא על שאול שיהי' נוצח באויביו כו'".

---

1) מט, כז.
2) שופטים כא, כא.
3) ש"א יד, מז.
4) כ"ה בדפוסי רש"י לפנינו — בלי הוספת „וגו'" במקומות שיש דילוג בל' הכתוב (משא"כ בהוצאות בערלינער, גם במהדו"ק שלנו). ובכל אופן צע"ק שלא העתיק רש"י התיבות „סביב בכל אויביו" (בהתאם ללשונו „באויביו סביב"). — ובב' כת"י רש"י שתחי' הועתקו התיבות „סביב בכל אויביו (וגו')", אבל לא סיום הכתוב.
5) פסוק כח ד"ה ברך אותם. וראה רש"י שם ד"ה וזאת דרך ראובן שמעון ולוי „לא ברכם אלא קנטרן", וגם הם נתברכו בכלל „ויברך אותם".
6) כן הקשה גם בלבוש על פרש"י כאן, ומסיק: לכך נ"ל שאין זה מדברי רש"י ז"ל. וכבר העיר בצידה לדרך ד„אישתמיטתי' מיני' דברי התנחומא אשר משם לקח רש"י ז"ל דברים הללו" (והוא בתנחומא פרשתנו יד. וכ"ה בב"ר שיטה חדשה לברכת יעקב (נדפס אחרי פרשה ק. ובהוצאת אלבק — פצ"ז)). — אבל לא תירץ עיקר קושיית הלבוש.
7) ולהעיר ששאול — המובא תיכף בפרש"י — להיותו ביישן לא חטף (פרש"י ש"א כ, ל).
8) תצא כב, יג. שם כד, א. ה.
9) פרש"י לעיל (ח"ש כד, נז).
10) וראה ב"מ קד, א (הובא באוה"ת פרשתנו תיז, א).
11) והסיבה שהוצרך להיות „וחטפתם גו'" היתה מחמת ש„נשבעו בנ"י גו' ארור נותן אשה לבנימין" (שופטים שם, יח. וראה שם, א. ז).
12) ובפרט שבתנחומא וב"ר שם ליתא הדגשה זו.

*) ולאידך גיסא צ"ע — מדוע מעתיק רש"י התיבות „לכד המלוכה". וראה לקמן סעיף ג' (שאלה הא').

ד.ה. אָז רש"י לערנט אָז „בנימין זאב יטרף" איז אַ נבואה (אויך) אויף שאול'ן (און זיינע נצחונות) — ווי אַזוי איז פשוטו של מקרא מכריח צו זאָגן אָז עס איז דאָ נאָר אַ פירוש (אָז דאָס איז כולל) די נבואה פון אַן ענין בלתי רצוי וכו' „עתידין להיות חטפנין . . בפלגש בגבעה"?

ה) ואדרבה — דאָס קומט אַלס ערשטער פירוש[13] ויתרה מזה — אַלס עיקר ענין, כמובן פון דעם איבער־חזר'ן דעם וואָרט „ניבא"[14].

ב. לכאורה וואָלט מען געקענט זאָגן אָז רש"י וויל ניט לערנען אָז „בנימין זאב יטרף" איז אַ נבואה בלויז אויף שאול'ן — היות אָז די ווייטערדיקע צוגעגעבענע (ובמילא — אַנדערש בתוכן מהקודמו, כברוב הכתובים) ווערטער „בבקר יאכל עד" ריידן וועגן שאול'ן (ווי רש"י איז מפרש: לשון ביזה ושלל . . ועל שאול הוא אומר שעמד בתחלת בוקרן וזריחתן של ישראל), דעריבער לערנט רש"י אָז „בנימין זאב יטרף" איז לכל לראש (ערשטער פירוש) ועיקר אַן אַנדער מאורע.

עס איז אָבער קשה[15]: אי משום הא — האָט רש"י געקענט אויסקלייבן אַן אַנדער מאורע ופירוש אין „בנימין זאב יטרף", ולדוגמא — פירוש התרגום[16] אָז „בנימין זאב יטרף" גייט אויפן ביהמ"ק וואָס איז געווען (ווי רש"י האָט געבראַכט פריער[17] בפירושו) בחלקו של בנימין [און דאָס איז נרמז אין „זאב יטרף", ווייל (ווי דער מדרש[18] איז דאָ מפרש) „מה הזאב הזה חוטף כך הי' המזבח חוטף את הקרבנות"][19].

די פליאה איז נאָך גרעסער: אויף די ווערטער „ולערב יחלק שלל" ברענגט טאָקע רש"י (אַלס פירוש שני) „ואונקלוס תרגם על שלל הכהנים בקדשי המקדש" — און אויף „בנימין זאב יטרף" איז ניט נאָר וואָס ער ברענגט ניט דעם פירוש התרגום אַלס פירוש ראשון, נאָר ער ברענגט בכלל ניט דעם פירוש התרגום (אפילו ניט אַלס פירוש שני[20])!

ג. אויך דאָרף מען פאָרשטיין:

א) ווי דערמאָנט פריער, זיינען דאָ פאָראַן לויט רש"י צוויי פרטים אין דער נבואה וועגן שאול: „בנימין זאב יטרף"

---

13) וראה בחיי כאן: ע"ד הפשט המשיל את בנימין לזאב החוטף ע"ש . . וחטפתם לכם איש אשתו.

14) היינו — נבואה בדרגא בפ"ע.

15) נוסף לזה שצריך ביאור: מנ"ל לרש"י ש„בנימין זאב יטרף" כולל ב' נבואות — נבא כו' ונבא על שאול כו'.

16) אונקלוס וכן בתיב"ע ות"י. וראה זבחים נג, ב ואילך (בחלקו של טורף). וראה פרש"י שם). ועוד. ב"ר פצ"ט, ג בסופו. וראה בארוכה לקו"ש חט"ו (ע' 447. ע' 8-457. וש"נ).

17) ויגש מה, יד. וכן בפרש"י ברכה לג, יב.

18) ב"ר שם. אלא שלפי' זה „זאב יטרף" קאי על המזבח• (כפי' הזהר כאן — רמז, ב. וראה צפע"נ עה"ת כאן (ובפ' ויגש ע' קסה). ועוד). אבל בתרגומים לא מודגש „מזבח". וראה אוה"ת יתרו ע' תתקכז, דאין לומר הכוונה על אכילת המזבח כו' — כי „ע"ז נאמר אח"כ בבקר יאכל עד דת"א כו'". ע"ש.

19) לכאורה י"ל שלא פי' כהתרגום, כי מהלשון „בנימין זאב יטרף" משמע שהברכה היא בשייכות לבנימין עצמו, ולא רק ל(המזבח שהי' ב)חלקו בארץ.

אבל נוסף לזה שמ"מ פי' התרגום הוא (לכאורה) יותר קרוב לפשש"מ מלפרש שקאי על חטיפת נשי בנות ישראל (בפלגש בגבעה), הרי ישנם עוד פירושים (בב"ר שם ועוד) ב„בנימין זאב יטרף".

20) בדוחק אפ"ל שכוונת רש"י ב„אונקלוס תרגם" היא לת"א על כל הכתוב (וראה משכיל לדוד כאן). אבל עדיין הקושיא במקומה, דהו"ל לרש"י להביא פי' התרגום כפירוש ראשון (ועיקרי).

•) והטעם שנקט („טרף" שקאי על) המזבח דוקא — כי זוהי מעלה עיקרית בביהמ"ק שבו תלוי ענין הכפרה (ע"י קרבנות). ובפרט עפמ"ש הרמב"ם (ריש הל' ביהב"ח) „בית . . להיות מקריבים בו הקרבנות".

— „שיהי׳ נוצח באויביו סביב״, און „בבקר יאכל עד״ — וועגן דער ביזה ושלל[21] וואָס ער האָט באַקומען דורך זיינע נצחונות.

אויך אין מדרש[22] ווערן פאַרטייטשט די צוויי פרטים שבכתוב בשייכות צו שאול׳ן, אֲבער דאָרט שטייט: „מה הזאב הזה חוטף כך חטף שאול את המלוכה שנאמר[3] ושאול לכד את[23] המלוכה על ישראל, בבקר יאכל עד — וילחם[3] סביב בכל אויביו״.

פאָדערט זיך ביאור: פאַרוואָס איז רש״י משנה פון פירוש המדרש און לערנט, אַז ביידע פאַלן בכתוב רייַדן וועגן ענין אחד — די מלחמות פון שאול מיט אויביו (נאָר דער ערשטער — וועגן די נצחונות, און דער צווייטער — וועגן דער ביזה ושלל)?

ב) רש״י איז משמיט דעם א) ענין הראשון שבמדרש — חטיפת המלוכה, ב) נוסף וואָס ער איז ראשון בזמן*[23] — איז ער די סיבה וועלכע האָט געבראַכט און מעגלעך געמאַכט דעם ענין השני, מלחמות שאול וכו׳.

ג) עס איז ניט גלאַטיק לכאורה, וואָס רש״י איז מעתיק דעם סיום הכתוב „ובכל אשר יפנה ירשיע״ — דלכאורה, דער ענין הנצחון על אויביו סביב איז שוין מובן פון די וועריאַנטע „וילחם במואב ובאדום וגו׳״[24].

ד) ובפרט אַז דער וואָרט „ירשיע״ — מל׳ רשע, איז בדרך כלל ניט קיין ביטוי של נצחון, ואדרבה: ברוב המקומות מיינט עס אַן ענין היפך הרצוי (נאָר איז דעם פסוק איז עס אַ יוצא מן הכלל[25] און מיינט „ינצח״[26]). פאַרוואָס איז רש״י מעתיק אַ לשון וואָס פירושו דאָ איז יוצא מן הכלל (דפשוטו ש״מ).

ה) די תמי׳ איז נאָך גרעסער — פאַרגלייכנדיק פרש״י מיט זיין מקור — דער סיום „ובכל אשר וגו׳״, איז סיי אין בראשית רבה[27] און סיי אין תנחומא[27] וועריאַנט דער סיום ניט געבראַכט!

ד. וויטער, אויף די וועריאַנטע „ולערב יחלק שלל״, איז רש״י מפרש: „אף משתשקע שמשן של ישראל ע״י נבוכדנצר שיגלם לבבל יחלק שלל מרדכי ואסתר שהם מבנימין יחלקו את שלל המן שנאמר[28] הנה בית המן נתתי לאסתר״ (און דערנאָך ברענגט רש״י דעם פירוש התרגום[29], כנ״ל סעיף ב).

---

21) ורש״י לא הוצרך לפרש ולפרט ששאול לקח ביזה ושלל מאויביו כי מובן הוא מהמשך פירושו. ובאסתר רבה בסופו (פ״י, יג) מפרט „בבקר יאכל עד . . הכה את עמלק ובזז את כל אשר להם״.

[משא״כ בב״ר (פצ״ט שם), שפי׳ „בבקר יאכל עד״ — „וילחם סביב בכל אויביו״ (ולא הזכיר ענין הביזה). וראה גם תנחומא שם. ולהעיר שסגנון רש״י בפירוש „בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל״ מתאים לאסת״ר שם (וראה יל״ש ומדרש לקח טוב כאן); משא״כ בב״ר ותנחומא שם שמפרשים כל הפסוק הן על שאול והן על מרדכי ואסתר].

22) ב״ר שם. וראה תנחומא שם.

23) כ״ה בב״ר שם. ובכתוב שם ליתא.

*23) במפרשים (ש״א שם) פי׳ „שהחזק במלוכה . . כי ראו כל ישראל כי ה׳ מצליח במלחמותיו וכו׳״. אבל במדרש משמע שמפרש חטיפת המלוכה על התחלת מלכותו, לפני נצחונותיו.

24) ובפרט להגירסא (ראה לעיל הערה 4) שרש״י מעתיק גם התיבות „סביב בכל אויביו״.

25) וראה סנהדרין (צג, ב) גם בנוגע לפסוק זה.

26) במדב״ר פי״א, ג. וראה מפרשים לש״א שם.

27) שם. וראה הגירסא בכת״י רש״י הנ״ל הערה 4. — אבל ברשב״ם כאן הובא רק „ובכל אשר יפנה ירשיע״.

28) מג״א ח, ז.

29) הטעם שהוצרך רש״י להביא גם פירוש התרגום, כי „ולערב״ — פי׳ ערבו של ה„בוקר״ (והמשכו וסיומו) — ולא מצב הפכי דגלות [משא״כ על התחלת הכתוב לא הביא פי׳ התרגום — כי פשוט הכתוב בלעדו].

ועוד ועיקר — הי״ז היפך תוכן המשל דקרא —

דאַרף מען פאַרשטיין:

א) פאַרוואָס איז רש"י כופל אַז דער „שלל" איז געקומען פון המן — „מרדכי ואסתר . . יחלקו את שלל המן שנאמר הנה בית המן נתתי לאסתר"; לכאורה האָט רש"י געדאַרפט זאָגן כדרכו בקיצור (ובהתאם מיט לשון הכתוב „יחלק שלל"): „מרדכי ואסתר . . יחלקו שלל שנאמר הנה בית המן נתתי לאסתר"?

ב) אַז רש"י וויל ברענגען א ראי' אַז מ'האָט געגומען „שלל" בימי מרדכי ואסתר — פאַרוואָס ברענגט ער דעם פסוק „הנה בית המן נתתי לאסתר" און ניט דעם פסוק וואו דער לשון שלל שטייט בפירוש — „ושללם לבוז"[30].

ג) די שאלה איז ניט נאָר מצד הלשון נאָר אויך מצד תוכן הענין: ביזה ושלל איז שייך בייַ מלחמה (און ווי רש"י ברענגט דאָ גופא דעם ענין פון שלל פון מלחמות שאול). ובנדו"ד: נתינת בית המן איז געווען — ע"פ פשש"מ — (בניסן) קודם ביטול גזירת המן, ומכל שכן לפני המלחמה (וועלכע איז געווען באדר שלאחריו).

ד) ביזה ושלל מיינט דאָס וואָס מען נעמט צו פון דעם אויב, אַבער בית המן האָבן מרדכי ואסתר (ניט געגומען פונעם צר ואויב המן, נאָר) באַקומען פון אחשורוש'ן:

און נאַכמער[31]: ס'איז מוכרח בפשוטו של מקרא אַז דער „נתתי" פון בית המן איז געווען ערשט נאַכדעם ווי „בית המן" איז געווארן נכסיו של אחשורוש און אחשורוש האָט עס געגעבן אַלס נכסי אחשורוש, ווייל, ווי רש"י איז מפרש אין ס"פ תצא, טאָר מען ניט נעמען מהשייך אל עמלק.

משא"כ „שללם לבוז" איז פאַרבונדן (כמפורש במגילת אסתר) מיט דעם נצחון פון אידן אין זייער מלחמה מיט אויביהם.

און אע"פ אַז לפועל איז „בביזה לא שלחו את ידם"[32] — איז דאָך דאָס גופא מדגיש אַז עס איז געווען ביזה, נאָר „לא שלחו את ידם". און ווי רש"י[33] איז דאַרט[34] מפרש אַז דער טעם וואָס „לא שלחו את ידם" איז נאָר כדי צו באַ־וייזען אַז „לא נעשה לשם ממון", אַדער כדי דער מלך זאָל ניט האָבן א „עין צרה בממון" — אַבער לולא זה וואָלטן זיי געטאָן ווי אחשורוש האָט אַנגעזאָגט „ושללם לבוז" (פונקט ווי ער האָט גע־זאָגט בנוגע בית המן „נתתי").

ה) אפילו את"ל אַז וויבאַלד אידן האָבן לפועל ניט געגומען די ביזה, קען מען ניט זאָגן אַז „יחלק שלל" זאָל מיינען דעם „ושללם לבוז", און דערפאַר מוז רש"י זאָגן אַז עס מיינט נתינת בית המן למרדכי ואסתר[35] — איז נאָך אַלץ קשה:

המדבר בהנהגת חי' טורפת. ביום שבמשך היום טורפת ואוכלת ולערב חוזרת ל„מעונתה" ומחלקת שלל היום לב"ב (וכן הוא במלחמת בנ"א ואפילו בפעלם — תהלים קד, כי־כג) — היפך מצב דגלות.

אבל מ"מ הוא רק פירוש שני — כי בתוכן כללות הברכה — דוחק גדול לומר כי הברכה לבנימין היא זה שהכהנים חולקים בקדשי המקדש (וראה לעיל הערה 19)! ועוד.

30) מג"א שם, יא.

*) אלא ששם מדובר בהטורפים בלילה דלא כהנמשל — בנ"א.

31) ראה עדכ"ז גם — לקו"ש חי"ד ע' 90 ובהערה 21 שם (באו"א). וש"נ.

32) שם ט, י. טו. טז.

33) ובפרט לפי' המגלת סתרים שם (ט, י). ועוד.

34) שם ח, יא. ט, י (ועד"ז בראב"ע שם).

35) ראה גם רד"ק כאן.

אבל אינו מוכרח כי הלשון „יחלק" (משא"כ „יאכל") אפשר לפרש גם כאשר השלל לא בא

פֿאַרוואָס ברענגט רש"י דעם שפּעטערדיקן פסוק „הנה בית המן נתתי לאסתר", און ניט דעם פריערדיקן פסוק[36] „ביום ההוא נתן המלך אחשורוש לאסתר המלכה את בית המן"?

ובפרט, אַז (א) אין דעם פסוק „ביום ההוא גו" איז דער עיקר סיפור המאורע, משא"כ „הנה בית המן וגו" איז נאָר וואָס אחשורוש דערציילט איבער וועגן זיין פריערדיקער נתינה; און (ב) אין דעם פסוק „הנה בית המן גו" וועלט דערמאָנט נאָר „אסתר המלכה" (משא"כ אין פריערדיקן פסוק שטייט גלייך דערנאָך[37] „ותשם אסתר את מרדכי על בית המן"), און רש"י עצמו איז מדגיש „מרדכי ואסתר".

ו) די תמי' בזה איז נאָך גרעסער: סיי אין בראשית רבה און סיי אין תנחומא ברענגט זיך טאָקע דער פסוק „ביום ההוא נתן המלך גו", און רש"י[38] איז משנה פון מדרש און ברענגט דוקא דעם פסוק „הנה בית המן נתתי לאסתר"!

ה. וי"ל דעם ביאור בכל זה:

רש"י בפירושו איז מדייק און באַוואָרנט דעם לשון הכתוב „בניתן זאב יטרף", וואָס „יטרף" (בשייכות צו א זאב[39]) באַצייכנט ניט נאָר די עצם פעולה פון נצחון והלקיחה, נאָר אויך דאָס וואָס דער זאב נעמט עס באופן פון חוטף[40] דעם טרף לאכול[41] [וואָס דערפאַר געפינט מען אַז דער וואָלף „טרף" ווערט אויך גענוצט אַלס תואר פון דעם מזון הנחטף, ובלשון הכתוב[42] „עד יאכל טרף"]:

ובנדון הברכה — אַז ביי בנימין וועט זיין אַן ענין פון „יטרף" — חטיפה[43], בדוגמא ווי אַ זאב איז חוטף זיין טרף דערפאַר וואָס דאָס איז נגד רצונו של הנחטף.

עפ"ז איז פֿאַרשטאַנדיק בפשטות וואָס רש"י קען ניט אַננעמען דעם פירוש אַז „בניתן זאב יטרף" באַציט זיך צום ביהמ"ק, צום מזבח (וואָס איז „חוטף את הקרבנות") — ווייל די קרבנות וואָס דער מזבח איז אוכל איז (ע"ד הפשט[44]) ניט אַן ענין פון „יטרף", חטיפה, אַ זאַך וואָס מען כאַפט צו פון אַ „מגנד". ועד"ז דאָס וואָס שאול „לכד המלוכה על ישראל" — איז דאָס ניט געווען אַן ענין

לרשותו, וכמש"נ (לך יד, כד) „וחלק האנשים" דאברהם ומזה חוק חלוקת השלל דאנשי דוד (פרש"י שם). ובמשנה (סוכה נה, ב. שם נו, א) — חלוקת לחם הפנים לכל הדורות, וכן הקרבנות וכו'.

ובפי' ר"י בכור שור כאן: שחילק שלל לאחרים ולא לקחו לעצמן בימי מרדכי ואסתר שהיו מבנימין ובזזה לא שלחו את ידם.

36) מג"א ח, א. או הפסוק שלאחריו — ראה הערה הבאה.

37) שם, ב. — ו(גם) פסוק זה הובא בב"ר שם. ובמדרש לקח טוב — רק פסוק זה.

38) וכ"ה בילש"י כאן.

39) כי בכ"מ מורה גם על עצם מעשה ההריגה ע"י חי' רעה (ראה וישב לז, לג. ויגש מד, כח. משפטים כב, יב. וראה רש"י ויצא לא, לט. ובכ"מ).

40) ראה רש"י נח (ח, יא): טרף — חטף. וראה הערה 42.

41) ראה תענית (ח, א) דואב „טורף ואוכל", וברש"י שם: שמוליך לחוריו ואוכל שם. וראה לקו"ש חט"ו ע' 455 ובהנסמן בהערות שם.

42) בלק כג, כד. ועד"ז בכמה מקומות. ועד שגם מזון האדם נק' „טרף", כמו „ותתן טרף לביתה" (משלי לא, טו). ועוד. וראה רש"י נח שם „ל' מזון" (אלא ששם הוא רק „מדרש אגדה". וראה מפרשי רש"י שם. לקו"ש חי"ט ע' 34 ובהערה 36).

43) ולכן לא פרש"י שקאי על גבורת בנימין (כפי' הראב"ע והרד"ק כאן).

44) משא"כ ע"ד הדרש כו' (כבב"ר שם) — ראה לקו"ש חט"ז ע' 239 ואילך. וע"ד התסידות — אוה"ת פרשתנו תטז, א ואילך. יתרו ע' תתקכז ואילך. ועוד.

פון „יטרף"[45]: ער איז מלכתחילה (אויס־געקליבן געוואָרן אויף דעם מלמעלה[46] און איז) נמשח געוואָרן למלוכה על ידי שמואל[47], וברצונם של ישראל[48], און די וואָס האָבן ניט געוואָלט ווערן אָנגע־רופן „בני בליעל"[49].

עפ"ז וועט אויך זיין מובן פאַרוואָס רש"י קען זיך ניט באַגנוגענען מיט'ן פי' „ונבא על שאול שיהי' נוצח באויביו סביב" — ווייל אין דעם איז ניטאָ קיין ענין פון „יטרף". וועגן דעם שלל, וואָס ער האָט צוגענומען פון זיינע אויבים, שטייט דאָך ווייטער אין פסוק — „בבקר יאכל עד", און די נצחונות עצמם זיינען ניט אָן ענין פון „טרף"[43], נאָר מלחמה סתם, רגילה.

דערפאַר איז רש"י מפרש: „זאב הוא אשר יטרף, נבא על שיהיו עתידין להיות חטפנין וחטפתם לכם איש אשתו" — און רש"י איז דערביי מוסיף ומדגיש „בפלגש בגבעה". וואָס יש לומר, אָז דערמיט וויל רש"י אַנדייטן אָז דער „עתידין להיות חטפנין" איז ניט נאָר מצד „וחטפתם לכם איש אשתו" (די חטיפה בפועל), נאָר אויך מצד דער כללות המאורע:

דער חטא פון „פלגש בגבעה" ווייזט אויף אַ מצב בלתי רצוי ביותר, ועד כדי כך אָז צוליב דעם האָבן די אַנדערע שבטים אויסגעשלאָסן דעם שבט בנימין פון כלל ישראל. און דאָס וואָס שבט בנימין האָט זיך געקענט אַרויסרייסן פון דעם מצב הירוד כו' ביותר (דורך תשובה כדבעי כו'[50]) — ביז צו פועל זיין אָז די אַנדערע שבטים זאָלן זוכן אָן עצה ווי צו צוריקבריינגען דעם שבט בנימין — איז דאָס אָן ענין של „יטרף": דער שבט בנימין האָט זיך אַליין „אַרויס־געכאַפט" פון דעם מצב הבלתי רצוי און זיך איבערגעשטעלט אין דער דרגא פון די שבטים מיט וועלכע ער האָט ערשט אָט מלחמה געהאַט.

ועפ"ז איז אויך מובן די ברכה אין דעם וואָס „עתידין להיות חטפנין"[51]: ביי זיי וועט זיין אַזאַ שטאַרקייט נפשית און כחות נפשיים, אַז אפילו ווען זיי וועלן זיך געפינען אין אַ מצב בלתי רצוי ביותר, וועלן זיי האָבן אין זיך דעם כח פון „יטרף" וחטיפה — לגבי זיך אַליין.

ו. רש"י וויל זיך אַבער דערמיט ניט באַגנוגענען, ווייל פון המשך לשון הפסוק איז משמע, אַז דער „בבקר יאכל עד" קומט בהמשך צו „בנימין זאב יטרף" (אַז מצד, דורך דעם „יטרף" איז „יאכל עד").

דעריבער לערנט רש"י אַז „בנימין זאב יטרף" איז אויך כולל דעם ענין וואָס שאול „יהי' נוצח באויביו סביב".

און כדי צו פאַרענטפערן (בדוחק?) די שייכות פון די נצחונות של שאול צום ענין פון „יטרף" (וחטיפה) — איז רש"י

45) ביפה תואר (השלם) לב"ר שם (הובא גם בעץ יוסף שם) ש„שאול חטף את המלוכה שהיתה ליהודה" (ועד"ז הוא באלשיך כאן). וראה אוה"ת יתרו ע' תתקלג. — אבל ע"ד הפשט, מכיון שעשה כן ע"פ ציווי ה' (ואדרבא החביא עצמו — ש"א יו"ד, כב), לכאורה אין זה „חטיפה".

46) ש"א ט, טו ואילך. שם י, כ ואילך. ועוד.

47) שם י, א.

48) ש"א יו"ד, כד.

49) שם, כז.

50) כמובן, דזה ש„העם נחם לבנימין" (שופטים כא, טו) הי' קשור עם החרטה ותשובת בני בנימין הנזתרים.

51) בלבוש כאן: ודוחק לומר שזה גם כן ברכתו וטובתו שהותר שבטו לבא בקהל שטוב לו שתיקתו מכל וכל ולא יגלה לו מזה כלום. — וע"פ המבואר בפנים לפענ"ד יש לבאר ענין הברכה שבזה.

מעתיק אויך דעם סיום הכתוב „ובכל אשר יפנה ירשיע״:

דאָס וואָס דער פסוק באַצייכנט די נצחונות פון שאול מיטן וואַרט „ירשיע״ ווייזט אויף אַן ענין פון „יטרף״ — אַז אַ וואַרט (ובמילא — די זאַך וועגן וועל־כער ער רעדט) וואָס מצד עצמו ווייזט ער אויף היפך הטוב (מלשון רשע) ווערט (געטוצט) געזאָגט אויף אַן ענין טוב, נצחון והצלחה. אין אַנדערע ווער־טער: ביי שאול'ן איז מודגש ווי ער האָט געטוצט דעם ענין פון „רשע״[52], עם חוטף געווען אויף אַן ענין טוב[53] — צו מנצח זיין די אויבים פון אידן.

ז. ע״פ הנ״ל וועט מען אויך פאַר־שטיין פאַרוואָס רש״י איז מפרש אַז „לערב יחלק שלל״ רעדט וועגן „הנה בית המן נתתי לאסתר״ (און ניט „ושללם לבוז״):

דאָ איז ניט (אַזוי) די־ הדגשה אַז מ׳האָט באַקומען „שלל״ („יחלק שלל״), נאָר אַז דער „שלל״ איז געקומען דורך „יטרף״ — חטיפה מן המנגד. און ווי־באַלד אַז המן איז געווען דער עיקר מנגד פון מרדכי ואסתר, דעריבער איז רש״י מדגיש דוקא דעם שלל וואָס מ׳האָט געטומען פון המן, וואָרום דוקא אין דעם איז דער עיקר ענין פון „יטרף״.

ויש לומר, אַז ע״ד ווי געוועדט פריער אַז דאָס וואָס רש״י איז מדגיש „בפלגש בגבעה״ איז כדי צו אַנדייטן אויף כללות המאורע (וואָס איז באופן פון „יטרף״, כנ״ל) — עד״ז איז אין דעם ענין: דאָס וואָס רש״י איז מדגיש „יחלקו את שלל המן״ איז כדי אַנדייטן אויף כללות המאורע, וואָס איז געווען אַן אופן פון „חטיפה״: ניט קוקנדיק אויף דעם וואָס ס׳האָט זיך געוועדט וועגן המן, וואָס אחשורוש האָט אים מנשא געווען על כל השרים[54] און בכח זה האָט המן גע־בראָכט אַזאַ גזירה אויף אידן, איז גע־וואָרן דער היפך, ביז אַז „בית המן נתתי לאסתר״.

ועפ״ז וועט מען אויך פאַרשטיין פאַרוואָס רש״י איז מדייק צו ברענגען דוקא דעם פסוק „הנה בית המן נתתי לאסתר״ (און ניט דעם פריערדיקן פסוק „ביום ההוא נתן אחשורוש גו׳״) — ווייל אין דעם פסוק איז מודגש ווי ס׳איז גע־וואָרן די חטיפה, דער „אתהפכא״ בתכלית, ווי רש״י איז דאָרט מפרש דעם פסוק — „ומעתה הכל רואים שאני חפץ[55] בכם כו׳״, דער היפך פון „גדלו״ דאחשורוש את המן.

ח. דער ביאור אין דעם לויט „יינה של תורה״ שבפירוש רש״י:

עס איז ידוע דער חילוק צווישן די דרגות פון יוסף און בנימין, אַז יוסף ווערט אָנגערופן „צדיק עליון״ און בנימין — „צדיק תחתון״[56]. וואָס פון די אונטערשיידן צווישן זיי איז[57]: צדיק

---

52) להעיר גם מאוה״ת (פרשתנו תיז, ריש ע״ב. יתרו ע׳ תתקל) שזאב יטרף הוא גבורות דקדושה, ע״ד לעולם ירגיז אדם יצ״ט על יצה״ר (ברכות ה, רע״א). וראה לקמן סעיף ח־ט.

53) ויש לקשר זה דלשיטתי׳ אזיל — להקריב קרבנות משלל עמלק דוקא (אלא ששם הי׳ צ״ל „להקשיב״ „לשמוע״ — קב״ע דוקא כבמפרשים על אתר (ש״א טו, כב), ובדרושים (אוה״ת — נח (כרך ג) תרנ, סע״א ואילך. עקב ע׳ תרכב. ועוד)).

54) מג״א ג, א ואילך.

55) „חפץ״ דוקא. וי״ל שנלמד מתיבת „הנה״ (ולכן מעתיקו רש״י בהד״ה שם) שמורה על שמחה (רש״י קרח יח, ח). — ועפ״ז יומתק זה שרש״י מעתיקה גם כאן (אף שלכאורה אינו מפרשה).

56) ראה זח״א קנג, ב.

57) ראה תו״א תרומה פ, ד. לקו״ת ראה כה, ד ואילך (ומציין לתו״א שם). כז, ד. ובכ״מ. וראה הנסמן בהערה הבאה.

עליון איז עבודתו בדרך מלמעלה למטה — צו ממשיך זיין אלקות למטה: און ביי אַ צדיק תחתון — העלאה מלמטה למעלה, זיכוך התחתון וההעלאה.

וואָס דערפאַר איז מבואר[58], אַז די עבודה פון „צדיק תחתון" איז ע"ד עבודת התשובה, ווייל דאָס איז אויך דער אויפטו פון תשובה — די מלחמה מיט לעו"ז, ביז צו מהפך און מעלה זיין דעם רע לטוב, זדונות נעשו לו כזכיות[59].

און דאָס איז אויך דער ביאור פנימי אין ברכת יעקב לבנימין — „בנימין זאב יטרף"[60]: די ברכה אויף עבודת התשובה, וואָס איז באופן של „יטרף" וחטיפה. ווייל די שלימות פון תשובה, וואָס איז באופן פון זדונות נעשו לו כזכיות (כנ"ל), איז אַן ענין של „חטיפה": מען איז „חוטף"[61], מ'רייסט אַרויס די ניצוצות קדושה וועלכע זיינען געווען אין רשות הקליפה און מ'איז זיי מעלה לקדושה.

און דאָס איז אויך פאַרבונדן מיט אַ שטאַרקייט נפשית מיוחדת פון דעם בעל תשובה[62] (ווי פשטות הענין, אַז כדי צו קענען „חוטף" זיין פון אַ מנגד איז עס פאַרבונדן מיט גבורה יתירה) — ווייל דאָס וואָס אַ בעל תשובה האָט דעם כח צו „חוטף" זיין די ניצוצות פון רשות הקליפה, איז עס דערפאַר[63] וואָס עבודת התשובה איז „בחילא יתיר"[64], מער ווי עבודת הצדיקים[65].

ועד"ז מצד דער המשכה בזה שמלמעלה: וויבאַלד אַז דורך תשובה איז מען מהפך חושך לאור, ווערט דער יתרון האור מן החושך, וואָס די המשכה ווערט אַנגערופן „טורף", ווי דער צ"צ[66] טייטשט דאָס אַפּ „שטורף"[67] נה"ב . . ועי"ז טורף וממשיך מבחי' שלמעלה מהשתלשלות"[68].

---

58) ראה אוה"ת ויצא רכ, ס"א (וראה גם אוה"ת פרשתנו תיז, א: אפ"ל פי' בן אחר כו'). ד"ה תקעו תרס"א. ד"ה ויגש ודי"ה השמים כסאי תרס"ח (בהמשך תרס"ו). ועוד.

59) יומא פו, ב.

60) (אבל) ראה באריכה אוה"ת (פרשתנו תטז, ס"ע"ב ואילך. יתרו ס"ע תתקכה ואילך) ש„יטרף" קאי על ביירור הניצוצות שמק"נ, ביירור הנה"ב. וראה גם הנסמן בהערה הבאה.

ובזה יובן דיוק הלשון „יטרף גו' יאכל": „יטרף" — ע"ד ולבי חלל בקרבי, שהרגו בתענית (תניא פ"א); ויתירה מזו — „יאכל" — שנעשה דם ובשר כבשרו, אתהפכא.

61) ראה גם מאמרי אדה"ז — תקס"ה ח"א (ע' שסט. שעה"ו). ועוד. ולהעיר מאוה"ת בא (ע' רסב. לקו"ש ח"כ ע' 2 ואילך) בביאור פרש"י (בראשית א, א) „לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים".

62) ועד"ז ענין המהירות שב„יטרף" (ראה אוה"ת פרשתנו תיז, א. יתרו ע' תתקלג-ד) — כי עבודת התשובה היא בשעתא חדא וברגעא חדא (זח"א קכט, ס"ע"א) והרהר תשובה נעשה צדיק (קידושין מט, ב).

63) להעיר מתניא פ"ז (יב, א).

64) כ"ה בכ"מ. ובזח"א שם, ב (הובא באגה"ת ספ"ח): ברעותא דלבא יתיר ובחילא סגיא.

65) ע"פ המבואר במאמרי אדה"ז — פרשיות עה"פ (ע' ריט) דהכוונה ב„זאב" כאן היא „על השרש ממקום שנפלו הניצוצות להיות זאב" (ע"ש ע' ריח-ט) — יומתק עוד יותר השייכות לעבודת התשובה בחילא יתיר, וכמבואר בדרושי מי יתנך (מאמרי אדה"ז — תקס"ה (ח"א) ס"ע תצג ואילך. אוה"ת שה"ש (כרך ב) ע' תרנח ואילך) ובכ"מ, שהחילא יתיר דבע"ת באה מצד נפשם החיונית כשמתהפכת לקדושה מצד שרשה בעולם התהו. וראה לקמן סוף ס"י ובהנסמן בהערה 79.

66) ראה באריכה אוה"ת פרשתנו תטז, א ואילך. יתרו ע' תתקכז ואילך.

67) ל' הצ"צ אוה"ת פרשתנו תיז, א.

68) עפ"ז יש לבאר ג"כ הטעם (הפנימי) שסמך ברכת בנימין ל„ויברך אותם איש אשר כברכתו ברך אותם" (מט, כח), ש„כללן כולם בכל הברכות" (פרש"י):

ההדגשה „איש אשר כברכתו" היא, כמבואר בכ"מ (לקו"ת ראה יט, ר"ע"א. ד"ה כה תברכו תרכ"ו. ועוד) כי המשכת הברכה היא רק משרשו ומקורו של המתברך: וא"כ, הענין ד„איש אשר כברכתו ברך אותם" (שהברכה הפרטית (משרשו ומקורו הפרטי) דכל שבט ושבט נמשכה לכל שאר השבטים) הו"ע

ט. דערמיט איז אויך מובן דער טעם — בפנימיות הענינים — וואס רש"י איז מבאר ומפרש די ברכה פון „בנימין זאב יטרף", אז דאס מיינט „עתידין להיות חטפנין . . בפלגש בגבעה", ווייל דוקא אין דעם האט זיך ארויסגעזאגט דער עילוי פון תשובה בתכלית, אז מ'האט געקענט מהפך זיין לקדושה אפילו אזא ענין וואס איז געווען פארבונדן מיט פלגש בגבעה ומסובב פון עם.

און דערפאר איז דערפון ארויס־געקומען דער ענין פון „וחטפתם לכם איש אשתו"[69]: וויבאלד עבודת התשובה איז ניט אין אן אופן פון „תמידים כסדרם", אן עבודה מסודרה, נאר דוקא באופן פון „חילא יתיר" — דעריבער איז עס ביי זיי ניט געווען אין אן אופן פון „כי יקח איש אשה" (ווי עס איז ע"פ און אין סדר הרגיל), נאר דוקא אינעם אופן פון „וחטפתם לכם".

[און דאס איז אויך וואס רש"י איז מדייק ביי שאול'ן „ובכל אשר יפנה ירשיע", וואס דאס איז דער ענין פון תשובה, אז פונעם רשע גופא (עונות) ווערט אויפגעטאן דער נצחון פון קדושה (זכיות)[70]. ועד"ז איז ער דער־נאך מדייק בנוגע צו מרדכי ואסתר, אז „יחלקו את שלל המן", ביז אין אן אופן פון „הנה בית המן נתתי לאסתר" — די הדגשה אין אתהפכא חשוכא לנהורא דוקא, וכנ"ל ס"ז].

יוד. און דא זעט מען אן ענין נפלא:

דער פסוק „בנימין זאב יטרף" איז די התחלה פון „ששי"[71], און דער סיום פון ששי איז מיטן פסוק וואס יוסף האט גע־זאגט זיינע ברידער: „אל תיראו . . ואתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטובה למען גו' להחיות עם רב"[72].

וואס לכאורה איז ניט פארשטאנדיק:

א) יוסף איז דערמיט געווען אויסן צו מנחם זיין זיינע ברידער און פארזיכערן זיי אז זיי זאלן זיך ניט מצער זיין (און מורא האבן) דערפון וואס זיי האבן אים פארקויפט — ווי פאסט דערביי דער־מאנען אז „ואתם חשבתם עלי רעה", וואס ברענגט גאר ארויס זייער מחשבה רעה[73]? יוסף האט געדארפט ריידן בלויז ווענן דעם צד הטוב: „אל תיראו גו' אלקים חשבה לטובה גו".

ב) פארוואס האט יוסף געזוכט דעם לשון „להחיות עם רב"? — רש"י איז דאך פריער[74] מפרש דעם חילוק צווישן יעקב און עשו, אז יעקב זאגט „יש לי

של „טרף" וחטיפה, ואפשרי רק מצד המשכה מלמעלה מהשתלשלות (שרש ומקור הברכה). וראה לקמן ס"ע 288 ואילך.

ויש לומר, שזהו הטעם (ביינה של תורה שבפרש"י) שמביא רש"י גם פי' התרגום ד„יחלק שלל" קאי על „שלל הכהנים בקדשי המקדש": מכיון ש„זאב יטרף" שייך בעיקר לבנימין, לכן גם הענין ד„איש אשר כברכתו ברך אותם" מודגש אצלו, שפעל ענין ה„טרף" ו„שלל" גם בביהמ"ק (שמצ"ע ענינו מנוחה דוקא, ועד שמפני ש„דם לרב שפכת" לכן „לא תבנה בית" (דה"א כב, ח)), שעי"ז נמשך ענין ה„טרף" לכל ישראל (שמקריבים קרבנותיהם על המזבח שבחלקו של בנימין).

69) אבל ראה (בסגנון אחר) אוה"ת פרשתנו תיז, א־ב.

70) ע"ד לשון חז"ל (מנחות מד, א): אותן מצעות שהציעה לו באיסור הציעה לו בהיתר.

71) וי"ל הטעם הפנימי לזה — כי מכיון שברכת בנימין היא בענין התשובה שהיא באין ערוך לעבודת הצדיקים (דמקום שבע"ת עומדין אין צ"צ יכולין לעמוד בו — רמב"ם הלכות תשובה פ"ז ה"ה — מברכות לד, ב. וראה זח"א שם. זח"ב קו, סע"ב), לכן נאמרה בפרשה בפ"ע, ולאחרי סיום ברכת שאר השבטים.

72) נ, יט־כ.

73) ולהעיר מתיב"ע וספורנו שם.

74) וישלח לג, יא.

כל"[74] און עשו זאגט „יש לי רב"[75] (לשון גאווה); וואלט דאך מער מתאים געווען דער לשון „להחיות כל העם" (וכיו"ב).

נאר דא זעט מען דעם „נעוץ תחלתן בסופן" — אזוי ווי אין התחלת ששי איז מודגש די מעלה וואס קומט ארויס דורך תשובה, אז עס ווערט אתהפכא חשוכא לנהורא, וואס דוקא דורך דעם ווערט דער יתרון האור מן החושך — איז עד"ז די הדגשה אין סוף ששי:

יוסף האט מסביר געווען, ווי אזוי די מחשבה רעה עצמה איז נהפך געווארן לטוב, אז פון דעם „חשבתם עלי רעה" איז געווארן „להחיות".

ווי קען א מחשבה רעה נהפך ווערן לטוב? איז דער טעם ווייל[76] „אלקים" חשבה לטובה": די „רעה" שבכוונה איז בלויז מצד האדם[78], אבער די כוונה העליונה („אלקים חשבה") איז „לטובה", אז פון דער רעה זאל ארויסקומען א טובה.

פארוואס דארף מען האבן אז די „טובה" זאל ארויסקומען דוקא פון אן ענין הפכי — איז דער פסוק ממשיך: „להחיות עם רב": די ניצוצות וואס געפינען זיך אין קליפות האבן א הויכן שרש, בלשון החסידות — זייער שורש איז פון עולם התהו וואס דארטן איז „אורות מרובים"; און דורך דעם וואס מ'איז מברר די ניצוצות און מ'נעמט זיי ארויס פון קליפה, ווערט דער „יתרון האור" — „אורות מרובים" „להחיות עם רב", אז מ'באקומט „חיות" איז אן אופן פון „רב"[79].

בדוגמא ווי געוועדט פריער, אז דוקא אין עבודת התשובה איז דא דער עילוי פון „בחילא יתיר"[80].

יא. די עבודה אין אן אופן פון „בנימין זאב יטרף" האט א שייכות מיוחדת לזמננו זה:

ס'איז ידוע דער פתגם פון רבי'ן (מהורש"ב) נ"ע[81], אז „לפי שעתה הוא זמן הבירורים היותר אחרונים דעקבות משיחא", דעריבער וואלט מען ניט אויף א סדר באופן הבירורים, נאר עס דארף זיין אין אן אופן פון „חטוף ואכול תטוף ואישתי"[82] (בדוגמא צו „יטרף"[83]). ווי־באלד עס איז א מצב פון אזא חושך, דארף מען חוטף זיין ביגיעה יתירה פון דעם חושך און אים מהפך זיין לאור.

און דורך דער עבודה אין אן אופן פון „חטוף ואכול חטוף ואישתי" — איז מען זוכה צו דער גאולה אין אן אופן פון „יטרף" (חטיפה במהירות[84]) — „אחיש־נה"[85], ובמהרה בימינו ממש.

(משיחת יום ועש"ק פ' ויחי
(עשרה בטבת) תשד"מ)

---

75) שם, ט.

76) ראה באורוכה בזה — לקו"ש ח"ה ע' 247 ואילך.

77) מתאים לכללות הענין: מדה"ד — וע"י צדיקים נתהפכת למדה"ר כמחז"ל (ב"ר פל"ג, ג. וש"נ. פרש"י נח ח, א).

78) נזיר כג, א — אבל ראה רשב"ם עה"פ.

79) ראה תו"ח פרשתנו (קה, ד ואילך). וראה גם תו"א ויישב (ל, ב־ג) בפי' „ורב יעבוד צעיר". לקו"ת ראה (ל, א ואילך). ועוד. וראה ספר הערכים חב"ד ע' אהבת ה' — הוספה שבה ע"י נה"ב (ע' תצט ואילך) וש"נ.

80) ראה לעיל הערה 65.

81) מבוא לקונטרס ומעין ע' 22. אגרות קודש ח"א ע' רסו.

82) ל' חז"ל עירובין נד, א.

83) אוה"ת פרשתנו תיז, א.

84) ראה אוה"ת שם (ובאוה"ת יתרו ריש ע' תתקלד), שזהו"ע החטיפה (ע"ש). — וכן זה שהחטיפה מורה ש„בא בהיסח הדעת של הנחטף" (אוה"ת פרשתנו שם) שייך להגאולה, דמשיח בא בהיסח הדעת (סנהדרין צז, סע"א. אוה"ת שם).

85) ישעי' ס, כב. סנהדרין צח, א.